

U o v o m b r o j u m o ž e t e p r o č i t a t i :

- ◆ **Komentar: Istražitelji istine?!**
- ◆ **Medijska legislativa u BiH:
Na redu je zakon o medijima**
- ◆ **Mišljenja: Zašto vijeće za štampu**
- ◆ **Etika i kultura komuniciranja (3):
Profesionalna etika i patriotizam**
- ◆ **Oko monitora**
- ◆ **Vijesti**

Novosti o medijima

- ◆ **Novinarstvo i demokratija**
- ◆ **Mediji u tranziciji**

Svake druge sedmice priprema
agencija SAFAX, Sarajevo
<http://www.mp-institut.com/>

◆ **Broj 41, Serija I**

◆ **Sarajevo, 20. septembar 1999.**

K o m e n t a r

Istražitelji istine?!

Više visokih ličnosti iz sarajevskog političkog života osjetilo se povrijeđenim napisom novinara Krisa Hedžisa (Cris Hedgis) u *New York Times*-u. Američki novinar je tvrdio da je u Bosni nestalo milijardu dolara međunarodne pomoći i da širom zemlje vlada korupcija. Poslije burnih domaćih reakcija i demantija međunarodnih organizacija novinar je povukao neke, ali ne sve navode (vidi monitoring medija u prošlom broju *Novosti o medijima*), ali teme o korupciji su i dalje udarne u ovdašnjim listovima. Alija Izetbegović, njegov sin Bakir i federalna vlada, koji su se osjetili najviše pogođeni, najavili su tužbe protiv lista i novinara. Angažovani su američki advokati, a na pripremi tužbe direktno radi i bosanski ambasador u OUN (?!) Muhamed Šaćirbegović.

Ali povod za ovaj tekst nije pitanje da li uopšte ima, i ako ima, koliko ima korupcije u bosanskom društvu. Našu pažnju privlači izjava ambasadora Šaćirbegovića (prema *Oslobođenju* od 11.9.) o “planu akcije” koje bosanske (bošnjačke) vlasti u Sarajevu namjeravaju da izvedu uz pomoć američkih advokata. Šaćirbegović kaže: “Za sada se pretpostavlja kako bi bilo najbolje osnovati neku vrstu neovisne komisije, tima koji bi istražio optužbe. To bi bio tim domaćih eksperata koji bi imao zadatak da odredi kako ubuduće reagirati na eventualne slične situacije, ali i da savjetuje kako osigurati da pitanja korupcije budu na vrijeme otkrivena, da na to ukazujemo mi sami, da o problemu korupcije govorimo transparentno. **Taj tim bi se takođe bavio predupređivanjem borbe protiv neistine** (vjerovatno: borbom za predupređivanje neistine – primjedba Media plan).”

Poslije ove izjave u javnosti se nametnulo nekoliko pitanja. Prvo, ko će biti tužilac, da li imenovane osobe ili Federacija. Drugo, za koga rade angažovani advokati i ko ih plaća. Treće da li će istraga o optužbama iznesenim u novinama biti vladina, parlamentarna, stranačka ili privatna. Četvrto, ko će osnovati “neovisnu komisiju” i kojim će se metodama i

tehnikama ona služiti u istrazi optužbe iznesene u novinama (pravnim, administrativno – finansijskim, političkim, analitičkim, policijskim). Peto, i za nas najvažnije, kako će se taj “tim” baviti borbom za predupređivanje neistine?

Mnogo pitanja povodom jedne konfuzne, zbunjujuće i nedorečene izjave bh ambasadora u Njujorku. Nešto više svjetla u ovu rašomonijadu unio je predstavnik američke advokatske firme “McDermott, Will & Emery”, koji je već predstavio tim advokata koji će raditi na rasvjetljavanju ovog slučaja.

Legitimno je pravo svakog tužitelja da sakuplja dokaze za svoju tužbu i da za to angažuje advokate i druge stručnjake. Zbunjuje, međutim, da su bošnjački zvaničnici, u svoje ime, ili u ime Federacije BiH, angažovali advokate iz Amerike da savjetuju, istražuju, ocjenjuju i predlažu rješenja i “planove akcije” za čitav paket otvorenih, gorućih i kontroverznih pitanja koja zaokupljaju bosansku javnost i u čijem rješavanju vlasti nisu stekle nikakav kredibilitet. Zabrinjava da se, pod izgovorom prikupljanja tužbenih dokaza za jedan sudski proces, rađaju ideje o stvaranju neformalnih “istražiteljskih institucija” koje treba da istražuju optužbe u novinama, verifikuju istinu, bore se protiv neistine, a sve u cilju “pojačavanja integriteta bh. institucija”, kako kaže naš ambasador.

Umjesto “plana akcije” za borbu protiv neistina bilo bi bolje da tužitelji svojim radom učine transparentnim državne poslove i da se pobrinu da se što prije donesu zakoni o medijima, koji bi obavezivali ne samo novinare, već i izvore informacija da rade odgovorno, samostalno i nezavisno u funkciji javnosti. (Z.U.)

M e d i j s k a l e g i s l a t i v a u B i H

Na redu je zakon o medijima

Međunarodna zajednica u Bosni i Hercegovini, predstavljena kroz OSCE misiju i Ured Visokog predstavnika (OHR), odlučna je u namjeri da Bosna i Hercegovina do 31. decembra 1999. godine dobije moderan, evropski, Zakon o medijima. Kako se krajnji rok donošenja zakona približava, konsultacije oko rješenja u ovom zakonu se intenziviraju i, čini se, sve veći broj domaćih stručnjaka i novinara, je uključen u ovaj proces.

Ipak, najdirektnije smjernice medijskoj legislativi u BiH je dao sam Visoki predstavnik Karlos Vestendorp (Carlos Westendorp) 30. jula ove godine kada je, koristeći svoja izvanredna ovlaštenja, donio odluku o rekonstruiranju sistema javne radio televizije u BiH i o slobodi informisanja

Novosti o medijima- na jednom mjestu o aktuelnim medijskim događanjima u Bosni i Hercegovini

Izlazi svakog drugog ponedjeljka na engleskom i

bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku. Tekstovi domaćih autora objavljuju se na jeziku kojim se autor služi.

Izdaje: **Media plan** i
novinska agencija **Safax**
Urednik: Zoran Udovičić

Redakcija u Sarajevu:
Patriotske lige 30/III, Sarajevo;
Tel/fax:+387 71 213 078, 206 542
E-mail: safax-mp@bih.net.ba

Kancelarija u Banja Luci – SOS –
otvoreni telefon za novinare:
Grčka 41, Banja Luka
Tel/fax: 058 213 442

<http://www.mp-institut.com/>

**PREŠTAMPAVANJE DOZVOLJENO
UZ NAZNAKU AGENCIJE I AUTORA**

Zahvaljujući donaciji Fonda Otvoreno društvo Soros Sarajevo i Westminster Foundation for Democracy London domaćim medijima servis se dostavlja besplatno

i ukidanju krivične kazne za uvredu i klevetu. Ova druga odluka, bez ikakve dvojbe, biće inkorporirana u budući Zakon o medijima i predstavlja novinu u dosadašnjem zakonodavstvu u BiH. Kroz nju se nastoji osigurati puno poštivanje ustavnog prava na slobodu izražavanja, unaprijediti sloboda medija i građanima omogućiti pristup informacijama o radu vladinih organa. Takođe, ova odluka ukida zatvorsku kaznu koju krivični zakoni oba entiteta predviđaju za uvredu i klevetu. Visoki predstavnik traži od organa vlasti oba entiteta da do kraja 1999. godine usvoje nove zakonske akte kojima bi se uvreda ili kleveta tretirali kao prekršaji. U obrazloženju odluke Vestendorp navodi da su postojeće odredbe predstavljale prijatnu novinarima prilikom njihovog rada na prikupljanju informacija.

Kritika ili pohvala pravosuđu?

Interesantna je, međutim, reakcija na ovu odluku sarajevskog sudije Mirsada Šehovića, iznesena na konferenciji novinara o medijskoj legislativi (Mostar, 10 septembar). On smatra da “novinarstvo i pravosuđe tradicionalno nisu u ljubavi”, jer međusobno postoji mnogo sumnjičavosti i nerazumijevanja. Po njemu posebno teška optužba je na organe pravosuđa, za koje se kaže da su politički zavisni, pa čak i da proganjaju novinare. “To nije istina - kaže ovaj sudija. Većina postupaka protiv novinara se vodi po privatnim tužbama, a ne službenoj dužnosti. Često sami novinari tuže novinare. Dakle, ova odluka treba da ih zaštiti ne samo od države nego i od samih sebe”- zaključuje Šehović. Podsjećajući na podatak, da od 1996. do danas nije izrečena nijedna zatvorska kazna novinarima, Šehović ističe kako on Vestendorpovu odluku doživljava kao satisfakciju sadašnjem pravosuđu.

S druge strane, većina novinara, posebno onih koji rade u nezavisnim listovima i koji su i sami mogli postati žrtve ranijih zakonskih rješenja, podržavaju ove odluke, ocjenjujući ih kao korak naprijed u promociji novinarskih sloboda. Miloš Šolaja, član Udruženja novinara Republike Srpske smatra da je ova odluka samo jedan vid zaštite novinara, ali da će novinari najbolje biti zaštićeni kada se usvoji i počne primjenjivati kvalitetan Zakon o radnim odnosima. “Veliki broj novinara radi bez osiguranja i socijalne zaštite, što zbog njihovog socijalnog položaja otvara mogućnost raznih uticaja na njih” – smatra Šolaja. Po njemu, bitno je i donošenje Zakona o autorskim pravima kako bi se, između ostalog, zaštitilo i naplatilo novinarsko stvaralaštvo.

Nagorka Idrizović, dugogodišnji novinar *Oslobođenja*, se zalaže da novi zakon o informisanju bude precizan. Ona podsjeća da se stari zakon iz 1986. godine (sada neupotrebljiv, ali još formalno na snazi u Federaciji BiH) deklarativno zalagao za punu slobodu štampe, ali uz opasku da ta sloboda ne smije ugrožavati tadašnji socijalistički sistem, ugled, sigurnost i tome slično. Takve i slične formulacije su proizvoljno tumačene i zloupotrebljavane. “Mora se jasno precizirati šta je sigurnost države, jer se sa općenitim odredbama može manipulirati” - kaže Idrizovićeva.

Prepreke istraživačkom novinarstvu

U toku stvaranja nove medijske regulative u BiH, poseban akcenat je potrebno staviti na dva temeljna principa koji se u većini zemalja nazivaju “sloboda informisanja” i “slobodan pristup informacijama”. Ti principi, nekad razrađeni i u posebnim zakonima, obično podrazumijevaju sljedeća prava: pravo pristupa pojedinca ili pravnih tijela dokumentaciji vladajućih struktura, pravo javnosti da bude redovito informisana o tome koje vrste informacija posjeduje svaka od vladajućih struktura, kako funkcionišu vladajuće strukture, koji su im prihodi i izdaci, pravo pojedinca na pristup dokumentima koji se odnose

na njih i slično. Pravo pristupa informacijama može se naći pod određenim restrikcijama, naprimjer, kada su u pitanju informacije iz domena inozemnih poslova ili sigurnosti odbrane. Međutim, restrikcije moraju biti **izuzetak**.

Donošenje ovakvih zakona ili njihova regulacija u jednom zakonu o medijima doprinijelo bi transparentnosti poslovanja brojnih političkih struktura u BiH, ali i državnih privrednih subjekata, koji sivim fondovima često finansiraju određene političke stranke ili paralelne institucije vlasti. Pioniri istraživačkog novinarstva u BiH i drugi novinari koji su pisali o ovim problemima, do sada nisu imali pristup takoj vrsti informacija, pa su se oslanjali često na anonimne izvore ili tajne spise, kao i neku vrstu denuncijacija iz same strukture vlasti. Zato su novinarska saznanja dobijena na ovakav način, posebno zbog umanjene vjerodostojnosti dobivenih podataka, imala manji efekat u javnosti. “Građani ove zemlje imaju pravo da znaju ono što se neposredno tiče njih. Transparentnost u radu mnogih institucija je neophodna. Pristup informacijama je nužan u svakoj demokratskoj zemlji” – kaže Kris Rejli (Chris Riley), glasnogovornik OHR-a u Mostaru, inače jedan od najvećih zagovornika uvođenja nove medijske legislative u BiH. “Neki zamjeraju OHR-u što nameće zakone u BiH. Međutim, ja tu nemam moralnih dvojbi i zalažem se za nametanje. Samo ću vam navesti tri primjera zbog čega treba intervenirati u medijskoj legislativi. Prvo, da bi se spriječilo privođenje novinara, što je u zadnje vrijeme u Bosni čest slučaj. Drugo, bili smo svjedoci da su novinari uklanjani sa radnih mjesta od strane lokalnih moćnika zbog njihovog izvještavanja o lokalnim problemima. I na kraju, radi njihove bolje sigurnosti. Sjetimo se da su isprebijana u Mostaru dva novinara *Novog lista* iz Hrvatske iz prvenstveno političkih pobuda” – smatra glasnogovornik OHR-a.

Prvo sistemski, pa medijsku zakoni?

U Bosni i Hercegovini rade i strani medijski stručnjaci koji imaju drugačije mišljenje. Tako američki novinar Stiven Švorc (Stephen Schwartz) poznati sindikalni aktivista, smatra da se mnogi incidentni slučajevi u BiH generalizuju i da stanje nije mnogo lošije nego u drugim zemljama. “U Kaliforniji, odakle sam ja, naprimjer, novinar može otići u zatvor u slučaju da ne želi da oda izvor svoje informacije. Takođe, u Sjevernoj Irskoj i Velikoj Britaniji smo nedavno bili svjedoci da su novinari ubijani zbog svog pisanja”- kaže Švorc..

Iako se donošenje medijske legislative, nalik modernim evropskim društvima, podržava od strane većine novinara, neki izražavaju sumnju u njenu efikasnost. Direktor Radija Kontakt iz Banja Luke Peđa Knežić smatra da je situacija u današnjem novinarstvu samo posljedica opšteg političkog stanja. “Ne mogu se demokratizovati mediji bez demokratizacije opšteg ambijenta. Prije medijskih zakona nužno je donijeti i odgovarajuće systemske, jer bi demokratski medijski zakoni bili nesprovodivi zbog nedemokratskog ambijenta koji vlada u svim porama društva” – upozorava Knežić. S druge strane Pejo Gašparević, dopisnik Hrvatske izvještajne agencije (HINA) iz Mostara govori da čitav proces medijske regulacije kasni. Kao primjer on navodi dio iz nacrtu Izbornog zakona koji se odnosi na medije i reguliše odnos medija i političkih partija. Kako kaže Gašparević, taj nacrt tek treba da uđe u parlamentarnu proceduru, a političke partije su već počele sa specifičnim vidovima izborne kampanje. “Dok zakon bude usvojen, političke partije će perfidnom kampanjom na medijima već formirati javno mjenje”- mišljenja je Gašparević.

Međunarodna zajednica je svjesna ovih problema, ali zakonski nije u mogućnosti da promptno djeluje. Kris Rejli smatra da je tačna konstacija da bez opšte demokratizacije nema ni medijske, ali da se odnekuda mora početi. “Jedan zakon ne može donijeti slobodu, ali može biti korak u tom pravcu” – kaže mostarski portparol OHR-a. Sličnog mišljenja je i viši savjetnik za medije pri OSCE-u Rigan Mekarti (Regan McCarty), koja kaže da će do

kompletnog sređivanja medijske legislative na novinarima ležati vrlo osjetljiv posao. "Novinari treba da u svakom trenutku imaju dobru procjenu. Važno je uvijek baratati činjenicama i amputirati političku kampanju koju političari žele da provuku kroz svoje nastupe".

Kako sada stvari stoje, Bosna i Hercegovina bi u novu godinu mogla ući sa novim Zakonom o medijima, koji će na papiru davati veću sigurnost novinarima, a samim tim i građanima omogućiti potpunije i tačnije informisanje. To neće biti zakon u stilu dosadašnjih zakona o javnom informisanju, koji su nosili ideološko-političke karakteristike i ambiciju da štite samo opšte ili državne interese. Sadržina budućeg Zakona o medijima tek treba da se definiše, ali je sasvim sigurno da će pravo na informaciju i zaštita tog prava biti njegov centralni dio, regulisan na način kako to čine sva moderna zakonodavstva. Biće to korak ka otvorenom društvu u kojem će novinari moći pisati kontroverzne, ali činjenicama potkrepljene tekstove zbog kojih neće otići u zatvor. A javnosti će se morati garantovati pravo pristupa informacijama koje posjeduje vlast, što je suštinski preduvjet za uspostavljanje demokratskog društva u BiH i njegove odgovorne vlasti. (Radenko Udovičić)

M i š l j e n j a

Zašto vijeće za štampu

(Za Medijske novosti piše Branko Perić, šef dopisništva agencije ONASA iz Banja Luke)

Nekoliko mjeseci predstavnici novinarskih asocijacija u BiH vode raspravu o regulatornom mehanizmu kroz koji će biti implementiran usvojeni Kodeks za štampu. Očekivanja, da će se u raspravu uključiti novinari sa svojim mišljenjima i prijedlozima, nisu urodila plodom. Nekoliko reagovanja pokazalo je nizak nivo poznavanja problema i odsustvo istraživačkog nerva.

Do sada su se o Vijeću čula dva suprotna mišljenja. Po jednim, Vijeće je suvišno tijelo, po nekima birokratsko i opasno za novinarsku profesiju. Ima i onih koji, u svom profesionalnom neznanju, rado upotrebljavaju sintagmu da je Vijeće "medijski policajac". Pristalice ovakvog mišljenja polaze od činjenice da ovakvo tijelo ne postoji u mnogim zemljama, u Americi, na primjer, i da je sudska zaštita u vidu obeštećenja u slučaju neprofesionalnog ponašanja medija dovoljna.

Po drugima, Vijeće je u našim uslovima potrebno kao glas profesionalne i opšte javnosti u slučajevima kršenja Kodeksa o štampi. Kao argumenti se uzimaju nizak nivo profesionalnosti nekih medija, prevelik uticaj politike na medije, posledice rata i međunacionalne napetosti, te neizgrađen sistem nezavisnog sudstva koje bi moglo da garantuje očekivanu zaštitu. Dodatni argument je i činjenica da takva i slična tijela postoje u tridesetak evropskih zemalja sa razvijenim profesionalnim medijima.

Stanovište, da je Vijeće nepotrebno i da je sud dovoljna zaštita javnosti od neprofesionalnih medija, polazi od američkog iskustva i činjenice da je Nacionalno vijeće za štampu u SAD postojalo samo desetak godina i da se do danas održalo samo Vijeće za štampu u Minesoti. Ono polazi od jednog sasvim drugačijeg medijskog modela, utemeljenog na tradiciji Prvog amandmana i autoritetu američkog sudstva. Dakle, svega onoga što ovdje ne postoji. Može li takvo iskustvo u našim uslovima biti relevantno?

Radni materijal koji je predstavnicima novinarskih udruženja ponudila Nezavisna komisija za medije (IMC) polazio je od evropskog modela i sadržavao samo teze za razmišljanje. U raspravama se došlo do opšte saglasnosti o potrebi osnivanja jednog takvog regulatornog tijela, ali su ispoljena različita stanovišta o njegovoj organizacionoj strukturi i nadležnosti. Jedni su zastupali mišljenje da Vijeće treba osnovati na nivou BiH, dok su drugi bili mišljenja da bi ono moglo da funkcioniše samo na entitetskom nivou, a samo u određenim slučajevima kao tijelo na nivou BiH. Kada je u pitanju nadležnost, različita mišljenja su ispoljena oko pitanja da li Vijeće treba da rješava pojedinačne žalbe ili da donosi načelne stavove i mišljenja. Po jednim, obaveza odlučivanja po pojedinačnim žalbama mogla bi dovesti Vijeće(a) u situaciju da bude zatrpano pritužbama i tako postane neefikasno, dok su drugi smatrali da se jedino takvim odlučivanjem može ostvariti cilj i svrha takvog tijela.

Pripadam grupi novinara koji zastupaju stanovište o potrebi Vijeća za štampu. Teza o Vijeću kao "policajcu" gotovo da ne zaslužuje osvrt. Za takvu tvrdnju nisam čuo ni jedan argument i ona je za mene prosta manipulacija neupućenih. Ako većinu članova Vijeća čine ugledni novinari, zašto bi oni bili 'policajci' svojim kolegama? Iskustva pokazuju da su Vijeća gotovo svuda u 50 posto slučajeva u razmatranju bila na strani štampe i novinara.

Mi danas nemamo, a bojim se da dugo nećemo imati, efikasno nezavisno sudstvo koje bi bilo neka vrsta garancije naše profesionalnosti. Postupci pred našim sudovima traju po nekoliko godina i ljudi ne žele da traže zaštitu pred neefikasnim sudovima. Tu činjenicu ne treba zanemariti kao argument za upozorenje koje bi dolazilo od Vijeća.

Sa druge strane, mi još uvijek imamo novine koje nemaju nikakav nivo profesionalnosti i koje su u direktnoj službi nekih političkih grupa. Njihov osnovni cilj su političke i moralne diskreditacije i kompromitacije. Navešću kao primjer magazin *Prst*, koji izlazi u Republici Srpskoj, u kome se u jednom broju može pronaći mnoštvo teških uvreda. Da li profesionalna javnost treba da o tome čuti? A šta odgovoriti javnosti koja će početi da reaguje, upirući prstom u Kodeks za štampu i pitajući nas zašto ne poštujemo elementarne principe profesionalne etike. Da li treba profesija da čuti zbog toga što postoje oni koji su neprofesionalni i koje sud javnosti ne interesuje?

Zašto javnost ne bi imala pravo da preko svojih predstavnika u Vijeću kaže svoj sud o profesionalnosti novina? Jer, kodeks o štampi je i neka vrsta opšteprihvaćenih etičkih standarda, nešto što daje civilizacijski kredibilitet društvenoj zajednici. Zbog toga društvo (javnost) ima opravdan interes za primjenu tih etičkih standarda. Ne razumijem kako je moguće osporiti pravo kvalifikovanim predstavnicima javnosti da kažu svoj sud o profesionalnosti medija? Novinari, koji tako razmišljaju, ne razumiju da nema slobode bez odgovornosti.

Na kraju, medijska javnost biće u prilici da polemíše sa stavovima i mišljenjima Vijeća. I to smatram dovoljnim razlogom za opravdanost njegovog postojanja, bar u periodu dok ne dobijemo dobar zakonski okvir za djelovanje medija.

E t i k a i k u l t u r a k o m u n i c i r a n j a (3)

Medijske novosti nastavljaju objavljivati tekstove o etici i kulturi komuniciranja iz pera poznatih svjetskih autora, kao i stručnjaka koji dobro poznaju medijske prilike u zemljama tranzicije i jugoistočne Evrope. Nastojaćemo da donesemo veći broj praktičnih primjera kršenja etičkih normi i kodeksa i reagovanja na njih. Sve što objavimo poslužiće za vježbe studentima koji pohađaju Školu novinarstva Media plana u Sarajevu.

U ovom broju donosimo izvod iz knjige “Javna riječ i odgovornost – Prava i dužnosti subjekata u javnoj komunikaciji”, autora Prof. dr. Muhameda Nuhića (Izdavač Filozofski fakultet u Tuzli/1999.)

Profesionalna etika i patriotizam

(piše Prof. dr. Muhamed Nuhić)

Ovo je jedno od najdelikatnijih pitanja u razmatranju ove problematike. Zato je, možda, ono i zaobilazeno. Naime, nema primjera njegovog ozbiljnog opserviranja, ni teorijskog ni prakseološkog, ukoliko se, naravno, isključi propaganda u njenom negativnom značenju.

Može li novinar biti patriota? I dalje: smije li novinar u svom profesionalnom djelovanju manifestovati svoj patriotizam i svojim djelovanjem razvijati patriotizam? Ova pitanja se doimaju kao akademska i rasprava o njima može se voditi na tom nivou. Ali, nema akademskog novinarstva – ono je uvijek konkretno; uvijek je u nekom okruženju i uvijek reaguje na konkretne izazove.

Prije nego što se započne razmatranje ovog pitanja potrebno je razdvojiti patriotizam od patriomanije, tj. istinsko, plemenito rodoljublje od patriotskog ludila ili patriotskog ekstremizma. Nijedan ozbiljan mislilac, koji je promišljao etiku, počev od antičkih do savremenih, nije odbacivao patriotizam kao etički princip. Naprotiv, svi su ga isticali kao vrlinu. Ljubav prema zavičaju, prema zemlji u kojoj je čovjek rođen i odrastao, u kojoj živi, u kojoj su njegovi bliži, njegovi sugrađani i sunarodnici – ne može nikom smetati niti u svakodnevnom životu niti u nekom profesionalnom djelovanju. Bez te ljubavi teško da se može iko i išta voljeti; bez te ljubavi i njenog manifestovanja čovjek je neprirodan. Ta ljubav je bivala i danas jeste motivom velikih umjetničkih djela, velikog stvaralaštva uopšte, jer ona nadahnjuje. Ali, problem je kada se pobrkaju mjerila patriotizma, pa se stupanj patriotizma mjeri odnosom prema državi, što je u načelu prihvatljivo. Ali, ako se kao mjerilo uzima konkretna vlast, državna uprava, državnici i državnik, onda to može biti veoma problematično upravo sa stanovišta patriotizma. Tu je novinarski patriotizam nerijetko u iskušenju; biva razapet između principa profesionalne etike i pragmatičnog, preciznije, naopakog shvaćanja i tumačenja patriotizma. U svom eseju “Srpski mediji u antibirokratskoj revoluciji” Radivoje Cvjetičanin upozorava:

“Mediji su, dakle, drastično odstupali od svojih suštinskih profesionalnih obaveza. Ali, u opštem bunilu i opijenosti pokretima masa, malo je ko vodio računa o normama profesije. Nisi smeo izostati, to je bila neka vrsta lozinke. Taj se zov, naročito na početku, opravdavao “kosovskom ranom” kao patriotskim izazovom. Na kosovskoj će se tematici izgraditi čitava jedna ideologija novinarstva kao zanimanja koje mora biti u datim istorijskim okolnostima “patriotski” obojeno. U interpretaciji njegovih tvoraca to bi bilo novinarstvo koje je sa strašću prilazilo nacionalnim problemima, “ginući” za njih u svakom ispisanom retku. Objektivno gledano, tzv. patriotsko novinarstvo bilo je navijačko novinarstvo i u bukvalnom smislu reći, neodgovorno prema činjenicama i prema tome, propagandističko temama i događajima. Ono je na Kosovu stvoreno, ali na njemu nije iscrpljeno. Nastaviće svoj život kad događaji pređu preko Drine, i završiti – u najtežim oblicima ratnog huškanja”...

To je patriomanija. Ali pri ovim ocjenama i kvalifikacijama treba biti oprezan. Valja razdvajati novinare – patriomane i novinare koji su sticajem raznih okolnosti prinuđeni da djeluju u patriomanskom okruženju. U situacijama u kojima će svojim profesionalnim radom novinar manifestovati svoj patriotizam, neće narušiti etičke principe ako se drži temeljnih profesionalnih normi – objektivnosti, jednakog odnosa prema stranama o kojima piše ili na koje se poziva, poštovanje prava, običaja i osjećanja drugih tj. i njihova prava na patriotizam, na primjer. Istina kao temeljni kriterij javne riječi, biće promotor i zagovornik njegova

patriotizma. Ali, ako u svom patriotskom “zanosu” zanemari sve to, ako se ponaša tako kao da samo on ima pravo na patriotizam i pravo da u ime svog patriotizma negira ljudska prava drugih, da obmanjuje, da prikriva jedne, a prenaplašava druge činjenice itd., onda njegov rad izlazi izvan okvira ne samo profesionalne, već i opće ljudske etike.

Jedna od manifestacija novinarske patriomanije je svakako i patriotska narcisoidnost. U XX stoljeću smo više puta i u različitim kolektivitetima tragično doživjeli upravo tu vrstu patriomanije. Hitlerov “ibermensch” postao je ideologijom velikog broja njemačkih novinara između dva svjetska rata. Osnovna poruka njegovog “manifesta” “Mein Kampf” je da radi tog “ibermenscha” treba skršiti Francusku i Sovjetski Savez “jer Nijemci moraju dobiti životni prostor, a Jevreje treba iskorjenjivati, jer oni kuju zavjeru da unište njemački narod koji bi po svim stvarima trebao upravljati svijetom” Taj narcisoidni patriotizam je inficirao i mnoge velike književnike. Tako, na primjer, Pug Henri (Pug Henry), glavni junak romana Hermana Vouka (Herman Woke) “Vjetrovi rata” meditirajući o svijetu kao poretku stalnih borbi, pita se zašto i on stavlja svoj život na kocku za taj takav poredak i odgovara: “Zato što su SAD i pored svih svojih mana i mjestimične natrulosti, ne samo njegova domovina, nego i nada čovječanstva”. Za Pavelićeve ustaše Srbi su narod niže vrijednosti – čobani, opančari, a Hrvati su svojom kulturom, svojim otporom nadiranjju Turaka i drugim svojim civilizacijskim vrlinama odbranili evropsku, odnosno kršćansku civilizaciju i time se uzdigli iznad drugih naroda ovog podneblja. Srpski nacional-šoviniisti su proglasili Srbe nebeskim narodom i time tom narodu “zadali” da potčini druge, manje vrijedne i da ih, po Hitlerovom receptu, iskorijene. Bošnjački ekstremisti, pokušavajući da dokažu da su samo Bošnjaci-muslimani baštinici Bosne i Hercegovine, podstiču patriotsku narcisoidnost.

Novinari koji se identifikuju sa ideolozima i promotorima patriotske narcisomanije i koji je svojim djelovanjem podržavaju, šire i ostvaruju, svjesno krše etičke norme profesije. Oni su, nerijetko, prethodnica osvajačkih pohoda, prvi ešalon tzv. posrednog nastupanja; oni su advokati zločina. O onim novinarima koji se ne identifikuju s time, koji u suštini nisu patriomani, a djeluju u okruženju u kojem nemaju mnogo mogućnosti za izbor, koji, ustvari, nisu slobodni, ne može se suditi kao o svjesnim patriomanima, ali, s obzirom na posljedice koje proizvodi njihovo djelovanje, ne mogu biti ni amnestirani odgovornosti. U takvim sredinama borba za etiku javne riječi, tj. za profesionalnu novinarsku etiku, mora se voditi borbom za demokratiju, za pozitivnu promjenu ukupne komunikacijske situacije.

O k o m o n i t o r a

Nespretno sa skraćenicama, ispušten izvor informacije...

Oslobođenje je u broju od petka, 10. septembra ove godine na posljednjoj strani (koja je još i pogrešno datirana kao subota, 4. IX !?) donijelo vijest, odnosno saopštenje bez uobičajenog navođenja izvora informacija (agencija, autor, služba informisanja...). Sporan tekst je vjerovatno nespretno sročena kompilacija saopštenja Srpskog građanskog vijeća – Građanski pokret za ravnopravnost, a u povodu izjave Alije Izetbegovića o deložacijama izbjeglica iz stanova u Sarajevu. U redakcijskoj opremi dat je nadnaslov: “SGV-GPR o Izetbegovićevoj izjavi”, te naslov “Nema pravde bez primjene zakona”.

U prvih pet pasusa govori se uopštenim i nemuštim jezikom o pravnim, etičkim i moralnim dilemama Izetbegovićeve izjave, da bi šesti pasus odgonetnuo kako je to stav “SGV-GPR”. U nastavku teksta se još na dva mjesta koristi ista skraćénica, koja široj

javnosti malo ili ništa ne govori. Ova novinarsko-uređivačka aljkavost unekoliko je pokvarila ukupno povoljan dojam o ovom, inače informativno bogatom, broju.

Stereo fliper - radijski “talk show”

Urednik Radija BiH i voditelj emisije Stereo fliper, Irfan Čalo, imao je 10. septembra (od 10 do 12 sati) za gosta glavnog urednika sarajevskog Oslobođenja Mirka Šagolja. Dva novinara izveli su školski primjer radijske “talk show” emisije: šarmantno, neusiljeno, sa osjećajem za izbor zanimljivih detalja iz svog novinarskog i svakodnevnog života.

Stereo fliper je dugogodišnja emisija Radija BiH. Njen sadašnji urednik slijedi tradiciju sličnih programa koji su zajedno sa njim svojevremeno uspostavili Radmilo Bato Zurovac, Goranka Oljača, Zoran Đuričić, Ljiljana Pirolić, pioniri informativno zabavnih kontakt programa sarajevskog radija. Većinu emisija ovog desetogodišnjeg ciklusa krasio je dobar izbor sagovornika. To su mahom elokventni ljudi, sa osebnim i zanimljivim životom, koji znaju govoriti za radio. Voditelj u emisiji nije obični “pitalac”; on živi sa temom o kojoj govori gost, aktivan je i nadopunjuje ga, ali ga i ne zasjenjuje svojom pričom, kako to neki znaju činiti.

Stereo fliper je još uvijek rijetkost u radijskom ambijentu koji je prezasićen političkim temama, informativnim stereotipima i telefonomanijom, koja komunikaciju svodi na prizemne i efemerne teme. Ipak, šteta je što se i u ovom programu ponekad javljaju slušaoci, koji ne idu dalje od onoga u stilu “halo, halo, jesam li u programu...?”, pa tako razvodnjavaju dinamiku i izvanredan ugođaj koji pružaju sagovornici. Ali to je cijena koju mora da plati otvoreni i demokratski medij.

V i j e s t i

Konstituisan osnivački odbor rtv bih

Najzad je konstituisan Osnivački odbor Javnog RTV BiH servisa, čime prestaje sa radom Privremeni odbor RTVBiH.

Riječ je o tijelu širokih ingerencija kad je u pitanju javni rtv servis u Bosni i Hercegovini. Odbor će djelovati na više planova: uspostava sistema javnog rtv servisa u zemlji, u skladu sa međunarodno priznatim rtv standardima, te uz poštivanje načela nacionalne jednakopravnosti; upravljanje i nadzor nad sadašnjom RTVBiH; nadzor nad uspostavom federalne RTV i pružanje pomoći u osnivanju javne korporacije za prenos i emitovanje rtv programa u BiH.

Skupština Udruženja novinara Republike Srpske

U Višegradu je 11. i 12. septembra održana redovna skupština Udruženja novinara Republike Srpske. Raspravljalo se o novinarskom kodeksu koji će biti usvojen na narednoj skupštini. Kodeks je usaglašen sa postojećim kodeksima Nezavisne medijske komisije. Najviše rasprave izazvali su egzistencijalni problemi sa kojima se susreću novinari: rad na crno, minimalne plate, neregulisano zdravstveno osiguranje. Većina novinara smatra da bi im u borbi za njihova prava najviše mogao pomoći jedinstveni novinarski sindikat Republike Srpske.

Za novog/starog predsjednika izabran je Branislav Božić. Prema izjavi datoj na skupštini Udruženje novinara RS okuplja oko 300 članova. U Republici Srpskoj postoji još jedna novinarska organizacija – Nezavisna unija novinara.

Alija Lizde novi predsjednik SNBiH

Na godišnjoj skupštini Saveza novinara BiH, održanoj 8. septembra za novog predsjednika je izabran Alija Lizde, glavni i odgovorni urednik Bosansko muslimanskog radija Hayat iz Mostara, dok je za predsjednika Skupštine Saveza novinara BiH izabran Muriz Čengić, urednik Unutrašnje-političke rubrike *Dnevnog avaza*.

Savez novinara BiH je jedna od tri profesionalne novinarske organizacije koje djeluju u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Podrška nezavisnim medijima

OSCE misija u BiH dodjeljuje novčane nagrade kao podršku projektima nezavisnih medija. U trećoj rundi dodjele nagrada za 1999. godinu odabrano je 13 zasebnih projekata koji uključuju sedam radio stanica i sedam časopisa u BiH. Projekti su odabrani na osnovu aplikacija koje mogu podnositi svi nezavisni mediji u BiH. Cilj ove podrške je poboljšanje produkcije, kvaliteta i dometa informacija koje se plasiraju u javnosti.

Podržani su projekti sljedećih radio stanica: Radio 88 (Mostar), Radio Džungla (Teslić), Radio Vrhbosna (Sarajevo), Radio Free (Prijedor), Radio Hit (Brčko), Radio ISV (Sarajevo)

Radio Grad iz Sarajeva je dobio novčanu pomoć za opremu koja je namijenjena za poboljšanje mogućnosti emitovanja.

Pomognute su i publikacije *Lica*, *Slobodna Bosna* i *Bosanska vila* iz Sarajeva, listovi *Zavičaj* i *Bum* iz Banja Luke i zajednički projekat magazina *Mi* iz Banja Luke i *5 Plus* iz Sarajeva.

BORAM – nova bh. mreža

U organizaciji Internews-a 25 bosansko-hercegovačkih radio stanica iz oba entiteta osniva novu radio mrežu pod nazivom BORAM – BH radio mreža. Njena promocija biće 21. septembra.

Nosilac projekta je Radio Stari Grad iz Sarajeva, čiji je direktor Adnan Osmanagić imenovan za marketing koordinatora. Reklamne poruke će proizvoditi Radio Stari Grad, dok je za vijesti zadužen Radio Fern. Cilj mreže je razmjena programa koji su atraktivni za široko slušateljstvo, prije svega sportskih, zabavnih i edukativnih. BORAM će pokrivati čitavu teritoriju BiH, uključujući i njene rubne dijelove prema Hrvatskoj i SR Jugoslaviji, a koristiće se predajnici Radio Ferna.

Izvršni producent je Internews, a koordinator mreže ispred Internews-a je Dragan Kremer.

Druga generacija Škole novinarstva Media plana

Druga generacija Škole novinarstva Media plana u saradnji sa Visokom školom za žurnalizam iz Lila, Francuska, počinje 4. oktobra. Na osnovu konkursa u Školu su primljena 22 studenta iz cijele Bosne i Hercegovine. Novina u programu je što će tokom devet mjeseci

školovanja nastava trajati u ciklusima od po tri sedmice za svaki medij. U program je takođe uvedena praktična obuka u izradi internet stranice i kompjuterska radio montaža. Ove godine spisku stalnih nastavnika iz Lila i Sarajeva priključiće se i istaknuti novinari i medijski stručnjaci iz Banja Luke, Mostara, Zagreba i Beograda.

Studenti druge generacije su: Siniša Subotić, Darija Tankosić, Senita Hašić, Elma Kazagić, Belma Bećirbašić, Aleksandra Bosiočić, Nermin Bise, Anđelina Kotromanović, Elvira Aganović, Ramiz Hajdarević, Nina Karanjac, Indira Tabučić, Ognjen Blagojević, Dragana Aleksić, Adis Šaranović, Nedim Komadarić, Šefik Tatlić, Elvira Velić, Seid Alibegović, Sanela Piralčić, Safeta Lončarić i Merima Kurtović – Pašalić.

Novi direktor Škole je Ljiljana Zurovac, urednik u Radio Fernu.

Incident u Radio Tuzli

U Radio Tuzli 6. septembra je došlo do incidenta kada je predsjednik Bosanske stranke i poslanik u Parlamentu Federacije BiH, Mirnes Ajanović, nasilnim putem ušao u studio u toku emisije koju je vodio novinar Hajrudin Selesković.

Tema emisije je bila status predškolskih ustanova i po tvrdnji samog Ajanovića on je bio pozvan kao gost. S druge strane, urednik emisije Selesković tvrdi da nije pozvao Ajanovića, koji je i pored upozorenja da ne može ući u studio, to učinio.

Ovim povodom saopštenjem za javnost oglasila se i Nezavisna unija profesionalnih novinara – sekcija Tuzla, u kojem stoji da je ovo još jedan slučaj u nizu raznolikih pritisaka na medije koje čine predstavnici politike i vlasti. Unija traži od Parlamenta Federacije BiH da zaštiti novinare od nasilničkog ponašanja svojih članova.

Jači signal RTV USK

Blizu stotinu dvadeset hiljada građana, koji gravitiraju Sanskom Mostu i Ključu, mjestima u sjeverozapadnoj Bosni, od 15. septembra mogu da slušaju Radio Unsko-sanskog kantona. Neuporedivo bolji prijem se može zahvaliti instaliranju predajnika na koti Lokveni Vrh.

Na ovom području postoje tri lokalne radio stanice i izlazi jedan periodični časopis, a od 1. januara naredne godine u Sanskom Mostu bi trebao da počne sa radom i rtv informativno-tehnički centar ●

Na pragu novog vijeka

←SLUŠAJTE SVOJIM UŠIMA! ←GLEDAJTE SVOJIM OČIMA! ←MISLITE SVOJOM GLAVOM!

Savjet Media plan Instituta:

Prof. dr. Muhamed Nuhić, Hamza Bakšić (Sarajevo); Perica Vučinić (Banja Luka); mr. Lenart Šetinc (Ljubljana); prof. dr. Mario Plenković (Zagreb); mr. Louis de la Ronciere (Paris); mr. Aleksandar Todorović (Montreux); prof. dr. Slavo Kukić (Mostar); prof. dr. Miroljub Radojković (Beograd).